

Interventie

Ouderschap blijft

Samenvatting

Doel

Het einddoel van Ouderschap Blijft is dat het kind omgang heeft met de uitwonende ouder volgens de door ouders overeengekomen afspraken. Onder omgang wordt face-to-face contact tussen de uitwonende ouder en het kind verstaan.

Subdoelen gericht op het handelen tussen de ouders zijn:

- Beide ouders stemmen in met de bemiddeling en begeleide omgang.
- Ouders communiceren in aanwezigheid van en met het kind op een niet belastende manier over de andere ouder.
- Ouders communiceren en handelen vanuit hun positie als ouder van het kind en kunnen hun conflicten als ex-partners beheersen.

Subdoelen gericht op de relatie tussen ouder en kind:

- Ouders erkennen dat het kind lijdt onder de strijd van ouders.
- Het kind mag tegen beide ouders praten over beide ouders en daarbij positieve ervaringen benoemen.

Doelgroep

De interventie is bedoeld voor kinderen in de leeftijd van nul tot twaalf jaar en hun scheidende of gescheiden ouders waarbij omgang met de uitwonende ouder niet plaatsvindt of problematisch verloopt als gevolg van (chronische) conflicten tussen de ouders.

Aanpak

De totale interventie bestaat uit drieëntwintig tot vijftwintig contacten, verdeeld over drie fasen die verspreid zijn over een periode van maximaal negen maanden. Drie maanden na het laatste begeleidingscontact vindt met ouders gezamenlijk een follow-up gesprek plaats.

De kern van de methodiek bestaat uit een afwisseling van begeleide omgangsmomenten en bemiddelingsgesprekken, en kindgesprekken (met kinderen vanaf vijf jaar oud). In deze contacten wordt gewerkt aan communicatieherstel tussen beide ouders en aan contactherstel tussen uitwonende ouder en kind. Hierbij wordt gebruik gemaakt van mediatietechnieken, oplossingsgerichte technieken, motiverende gespreksvoering, betrekken van het netwerk en psycho-educatie. De begeleide omgang wordt uitgevoerd door een omgangsbegeleider. De bemiddelingsgesprekken door een hulpverlener.

Materiaal

Methodiekhandleiding Ouderschap Blijft
Trainingshandleiding Ouderschap Blijft

Onderzoek effectiviteit

In het najaar van 2014 komt een instrument voor procesevaluatie beschikbaar voor de uitvoerende instellingen. Over de resultaten van het eerste gebruik van dit instrument wordt in 2014 gepubliceerd. Tevens zal er een onderzoeksplan opgesteld worden om gegevens overkoepelend te verzamelen en te verwerken, zodat deze gebruikt kunnen worden om te publiceren over de uitvoering van de methodiek en de methodiek en training aan te passen waar nodig gewenst.

Ontwikkeld door

Nicole Hessels

Secretaris Vereniging OKK Ouderschap Blijft
p/a Teteringsedijk 3
4817 MA Breda

Tel: 076-5230658
Email: info@omgangskk.nl

Erkenning

Erkend door

Deelcommissie jeugdzorg en psychosociale/pedagogische preventie d.d 31-10-2014

Oordeel: Goed onderbouwd

Toelichting:

Ouderschap blijft is een sterke interventie voor een probleem dat steeds groter wordt. Het materiaal is gedegen en ziet er verzorgd uit, ook is er een training beschikbaar die de interventie goed overdraagbaar maakt.

1. Toelichting naam van de interventie

Geen toelichting

2. Risico en/of probleem waar de interventie zich op richt

Het kernprobleem waar Ouderschap Blijft zich op richt, is het ontbreken of problematische verloop van omgang tussen een kind en zijn uitwonende ouder, ten gevolge van chronische ouderlijke conflicten.

Het recht op omgang tussen een kind en zijn ouders is in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van de jeugdige (Artikel 9, lid 3) en in de Nederlandse wetgeving (Artikel 1:377a Burgerlijk Wetboek, 1990) vastgelegd met als voorbehoud dat dit niet in strijd mag zijn met het belang van de jeugdige. Het omgangsrecht van de jeugdige impliceert volgens kinderrechtler professor mr. Doek (1984) dat de verzorgende ouder de plicht heeft om zo gunstig mogelijke omstandigheden voor omgang te scheppen.

Het aantal kinderen wat jaarlijks te maken krijgt met een echtscheiding is groot. In totaal zijn er ongeveer 70.000 thuiswonende scheidingskinderen per jaar. Uit het onderzoek Scholieren en Gezinnen (door de Universiteit Utrecht, geciteerd in Spruijt & Kormos, 2010) is over de woonsituatie van scheidingskinderen in de leeftijd van negen tot zestien jaar bekend dat 74% na de scheiding bij de moeder blijft wonen, 6% bij de vader en 20% afwisselend bij beide ouders in co-ouderschap.

Gemiddeld een kwart van de kinderen verliest het contact met de uitwonende ouder in de nasleep van een scheiding (De Graaf, 2001). Het gaat hierbij om echtscheidingen in het algemeen. Er zijn geen specifieke cijfers bekend over conflictueuze echtscheidingen. De gevolgen van echtscheiding zijn divers. Amato (2006) heeft de gevolgen van scheiding voor kinderen samengevat op basis van een reeks onderzoeken uit verschillende landen.

De belangrijkste gevolgen zijn: externaliserende en internaliserende problemen, lagere schoolprestaties, problemen in de vriendschapsrelaties en een zwakkere band met ouders, vooral de vader.

De gevolgen van scheiding duren vaak tot in de volwassenheid voort. De belangrijkste gevolgen zijn dan: een lager opleidingsniveau, minder inkomen, groter risico op depressie, zwakkere relatie met ouders en groter eigen scheidingsrisico.

De gevolgen van niet ingrijpen bij conflictueus verlopen scheidingen zijn aanzienlijk. Er is veel onderzoek gedaan naar de rol van ouderlijke conflicten op het welbevinden van kinderen (Sobolewski & Amato, 2006; Fischer, 2005; Van der Valk, 2004; Glenn & Marquardt, 2006).

Samenvattend kan gesteld worden dat chronische, openlijke en heftige ouderlijke conflicten gedurende het scheidingsproces en daarna, de kans op allerlei negatieve gevolgen voor kinderen fors vergroten.

Uit onderzoek blijkt het negatieve effect van veel ruzie, zowel in intacte gezinnen als in gescheiden gezinnen. Veel ruzie in intacte gezinnen is voor kinderen zelfs nog nadeliger. Dit heeft te maken met het feit dat kinderen midden in de ruzies zitten.

Naar verhouding zijn er evenwel veel minder intacte gezinnen met veel ruzie dan scheidingsgezinnen met veel ruzie. (Spruijt & Kormos, 2010).

3. Doel van de interventie

Einddoel:

Het einddoel van Ouderschap Blijft is dat het kind volgens een vaste regelmaat omgang heeft met de uitwonende ouder, volgens door ouders overeengekomen afspraken. Continuïteit speelt dan ook een grote rol bij het maken van de afspraken. Onder omgang wordt face-to-face contact tussen de uitwonende ouder en het kind verstaan.

Subdoelen gericht op het handelen tussen de ouders zijn:

- Beide ouders stemmen in met de bemiddeling en begeleide omgang.

- Ouders communiceren in aanwezigheid van en met het kind op een niet belastende manier over de andere ouder.
- Ouders communiceren en handelen vanuit hun positie als ouder van het kind en kunnen hun conflicten als ex-partners beheersen.

Subdoelen gericht op de relatie tussen ouder en kind:

- Ouders erkennen dat het kind lijdt onder de strijd van ouders.
- Het kind mag tegen beide ouders praten over beide ouders en daarbij positieve ervaringen benoemen.

4. Doelgroep van de interventie

Voor wie is de interventie bedoeld

De interventie is bedoeld voor kinderen in de leeftijd van nul tot twaalf jaar en hun scheidende of gescheiden ouders waarbij omgang met de uitwonende ouder niet plaatsvindt of problematisch verloopt als gevolg van (chronische) conflicten tussen de ouders.

Indicatie- en contra-indicatiecriteria

De methodiek bevat een startformulier dat als rode draad gebruikt kan worden in een screeningsgesprek. Dit formulier is echter niet uitputtend en met name bedoeld als gespreksleidraad. De methodiek voorziet niet in specifieke instrumenten om een (risico)taxatie uit te voeren. Wel zijn indicatiecriteria en contra-indicatiecriteria opgenomen. Verwijzende dan wel uitvoerende instanties kunnen deze criteria (aanvullend) gebruiken wanneer zij hun eigen instrumentarium voor taxatie en screening inzetten bij het beoordelen op indicatiecriteria en contra-indicatiecriteria (voorbeelden van risico-taxatie-instrumenten in de praktijk van de jeugdzorg zijn LIRIK, CARE-NL en Delta Veiligheidslijst).

Indicaties zijn:

- De omgangsregeling is gestopt door één van de ouders, of wordt nauwelijks tot niet uitgevoerd of gaat gepaard met heftige conflicten tussen de ouders (waarvan het kind getuige is).
- Vanuit rechtbank, Bureau Jeugdzorg of advocaat van één van de ouders wordt een 'dringend dan wel dwingend' advies gegeven aan de ouders om tot omgang te komen.
- Eerdere pogingen zowel op eigen initiatief van ouders als door inzet van al dan niet geïndiceerde hulpverlening om de omgangsregeling uit te voeren en/of de conflicten tussen de ouders te verminderen hebben niet of nauwelijks effect gehad.
- De ouders of één van de ouders is/zijn beperkt gemotiveerd, om hulpverlening met betrekking tot de omgangsregeling te accepteren.
- Kinderen hoeven (nog) geen problemen te laten zien. Zij bevinden zich echter wel in een situatie waarin sprake is van gestagneerde omgang en strijd tussen de ouders en lopen in die zin een verhoogd risico op het ontwikkelen van zowel internaliserende als externaliserende problemen.

Contra-indicaties zijn:

- Ouders zijn niet bereid om gezamenlijk de bemiddelingsgesprekken te doorlopen, ondanks dwang of drang.
- Er is een geschat risico op blijvende en/of niet hanteerbare onveiligheid voor het kind en/of hulpverleners.
- Onvermogen van de ouders om tot gedragsverandering te komen (voor zover dit blijkt tijdens de screening of in de loop van de contacten) bijvoorbeeld op grond van ernstige psychiatrische beperkingen, persoonlijkheidsproblemen, cognitieve beperkingen of door verslavingsproblematiek.
- Tijdens de begeleidde omgang kan er tussen ouder en kind niet in dezelfde taal gecommuniceerd worden als die van de omgangsbegeleiders.

5. Aanpak

Opzet van de interventie

De interventie bestaat uit drie fasen:

- de startfase
- de omgangs- en bemiddelingsfase
- de afrondende fase.

De totale interventie bestaat uit drieëntwintig tot vijftwintig contacten en duurt maximaal negen maanden. Drie maanden na het laatste begeleidingscontact vindt met ouders gezamenlijk een follow-up gesprek plaats.

De fasen zien er als volgt uit:

Fase 1: Startfase

In de eerste fase ligt de nadruk op het verkrijgen van commitment van beide ouders, het maken van concrete afspraken en het vaststellen van doelen. Wanneer ouders niet te motiveren zijn tot een gezamenlijk eerste gesprek, vindt er maximaal eenmalig een individueel gesprek plaats met ouders, waarin besproken wordt wat er voor nodig is om wel gezamenlijk aan tafel te gaan. Indien deze opzet wordt gehanteerd moeten ouders altijd nogmaals in gesprek voordat er een gesprek met het kind plaatsvindt. Dit om teleurstellingen en valse verwachtingen bij het kind te voorkomen. Er wordt afgesproken hoe het kind wordt geïnformeerd.

Duur:

In totaal twee tot vier contacten, duur twee weken.

- Eén gezamenlijk gesprek met ouders, tenzij dit tot onoverkomelijke bezwaren leidt bij (één van) de ouder(s), dan elke ouder eerst een apart gesprek.
- Eén kennismakingscontact met het kind, bij kinderen vanaf drie jaar.

Fase 2: Omgangs- en bemiddelingsfase

Deze fase bevat twee trajecten die parallel lopen, namelijk enerzijds het op gang brengen van de omgang en anderzijds het inzetten van de bemiddeling. De contacten tussen kind en uitwonende ouder en de bemiddelingsgesprekken met ouders vinden om en om plaats.

Duur:

In totaal achttien contacten, duur zes maanden.

- Acht omgangsmomenten (begeleid of in later stadium onbegeleid) tussen kind en uitwonende ouder, 1 maal per 2 weken. Duur van de omgang is 1½ tot 2 uur.

- Acht bemiddelingsgesprekken gezamenlijk met ouders, duur 1½ uur.

- Twee kindgesprekken van 15 tot 30 minuten.

Fase 3: Afrondende fase

In deze fase kunnen ouders al meer zelfstandig richting geven aan de omgangsregeling. Er wordt toegewerkt naar een afronding. Indien ouders nog professionele begeleiding nodig hebben, wordt door middel van een warme overdracht doorverwezen naar een centrum voor jeugd en gezin/lokaal jeugdveld.

Duur:

In totaal twee tot vijf contacten gedurende tweeënhalve maand.

- Eén tot drie bemiddelingsgesprekken met ouders gezamenlijk.
- Eén afsluitend gesprek waarin de interventie wordt geëvalueerd en de contacten worden afgesloten.
- Een afsluitend gesprek met het kind waarin de omgangsbegeleiding wordt geëvalueerd.

Drie maanden na het laatste begeleidingscontact vindt met ouders gezamenlijk een follow-up gesprek plaats.

Faciliteiten

De omgangsbegeleiding vindt in eerste instantie plaats op een neutrale locatie van de zorgaanbieder. Deze ruimte is afgestemd op het verblijf van ouders en kinderen. Er zijn zowel hoge tafels, zitbanken als ingerichte speelhoeken. Ook is er de mogelijkheid om buiten activiteiten te ondernemen. Er is spelmateriaal aanwezig voor kinderen van 0 tot 12 jaar. Er is een verzorgingsruimte voor baby's aanwezig.

Zodra stappen naar verzelfstandiging worden gezet, vindt de omgang plaats op locatie buiten de muren van de zorgaanbieder.

Inhoud van de interventie

Fase 1 Startfase

Dossieranalyse

De startfase begint met een dossieranalyse om een beeld te krijgen van de (echtscheidings)problematiek, de mogelijkheden en eventuele risico's. Hiertoe dient minimaal een indicatiebesluit (conform werkwijze Bureau Jeugdzorg), en indien van toepassing het verslag van het raadsonderzoek en de beschikking van de rechtbank aanwezig te zijn. Gebleken is dat de kans van slagen van de hulpverlening toeneemt naarmate de hulpverlening bij de start van het traject over meer informatie met betrekking tot het systeem beschikt (van der Ploeg & Scholte, 2001).

Kennismakingsgesprek met beide ouders

In een gezamenlijk gesprek met beide ouders wordt besproken wat de werkwijze is, wat mogelijkheden maar ook grenzen van de omgangsbegeleiding zijn en welke verwachtingen ouders van de omgangsbegeleiding hebben. Er wordt gekeken naar eventuele belemmeringen bij zowel ouders als kind en er worden afspraken gemaakt over de vorm van de omgang tijdens de hulp, inclusief eventuele begeleidingswensen van de uitwonende ouder. Met ouders worden eveneens afspraken gemaakt hoe de overdracht van het kind zal plaatsvinden tijdens de omgangsmomenten. Een startformulier met vragen over deze onderwerpen vormt de leidraad voor het gesprek.

De hulpverlener besteedt aandacht aan het opbouwen van een positieve werkrelatie, onder andere door mediatie technieken in te zetten, zoals duidelijk neutraal opstellen naar beide ouders, benoemen dat er geen geheimen van de ene ouder voor de andere bewaard kunnen worden, gelijkwaardige spreektijd aan beide ouders te geven, telkens naar het belang van hun kind terug te keren, en door het gesprek gestructureerd te evalueren met behulp van de Session Rating Scale. Hierbij maakt de hulpverlener tevens gebruik van motiverende gespreksvoering en oplossingsgerichte technieken (zoals schaalvragen en pendelen). Door zowel met de thuiswonende als uitwonende ouder het startformulier te doorlopen, komen vragen aan bod waarbij beide ouders kunnen vertellen waarom in hun visie omgangsbegeleiding nodig is en welke factoren de omgang tot nu toe in de weg staan. Er wordt niet te lang bij deze belemmerende factoren uit het verleden stilgestaan, maar juist vanuit een oplossingsgerichte methodiek toegewerkt naar het zoeken van oplossingen voor omgang. Er wordt tijdens het gesprek gesproken over uitzonderingen (momenten dat de communicatie goed liep) en er worden oplossingsgerichte schaalvragen gesteld naar bijvoorbeeld de mate van motivatie.

Dit vraagt vaardigheden van de hulpverlener:

- De hulpverlener dient een goed contact op te bouwen met beide ouders die elkaar vaak verwijten maken.
- De hulpverlener is tactvol en hanteert een vriendelijke doch duidelijke en eerlijke communicatie naar beide ouders.
- De hulpverlener moet op een respectvolle en begripvolle manier het probleem bij de eigenlijke probleemhouder kunnen laten en daar zo nodig ook neerleggen.
- Daarnaast moet de hulpverlener de belangen van beide partijen (h)erkennen en voorkomen dat de ene partij meer of beter lijkt dan de andere.
- Tegelijkertijd houdt de hulpverlener de belangen van het kind in de gaten en bewaakt deze. Daarom wordt in het kennismakingsgesprek ook stilgestaan bij hoe het kind gereageerd heeft op het beëindigen van het contact. Hoe denkt de betreffende ouder dat het kind zal reageren als er weer een eerste contact is? Wat kunnen belemmeringen bij het kind zijn? Hoe denken zowel de thuiswonende als uitwonende ouder om te gaan met de reacties van hun kind voor en na een (hernieuwd) contact? Welke ruimte krijgt het kind voor eigen belevingen?

In de eerste fase wordt tevens een netwerkanalyse gemaakt. Met behulp van een instrument uit de methodiek worden beide ouders gestimuleerd om na te denken over wie hen zou kunnen ondersteunen bij bijvoorbeeld logistieke knelpunten of bij wie zij terecht kunnen voor emotionele steun. Een netwerkanalyse biedt zowel de ouders als hulpverlener inzicht in het netwerk van de ouders en maakt hen bewust van de beschikbare hulpbronnen. Daarnaast helpt het de ouders bewust te maken van het nut van vragen om en/of accepteren van hulp uit het netwerk. Het netwerk betrekken heeft als doel om de cliënt van bronnen te voorzien voor emotionele steun en praktische steun, waar zij zowel tijdens als na het traject gebruik van kunnen maken. Omdat het bespreken van het netwerk ook een bron van strijd kan zijn, is dit een individuele exercitie voor ouders. Tijdens de hulp kunnen ouders door de hulpverlener gestimuleerd worden hun netwerk te betrekken bij het oplossen van knelpunten zonder dat ouders naar elkaar in details hoeven te treden over de aard of omvang van hun netwerk.

Naar aanleiding van het gesprek en de geformuleerde doelen wordt een hulpverleningsplan gemaakt. Hierin worden ook specifieke afspraken vastgelegd zoals over het voorbereiden van hun kind op de omgangen en over de overdracht bij de omgangen. Dit wordt voorafgaand aan het eerste omgangscontact met beide ouders besproken en voor akkoord door ouders ondertekend. De methodiek biedt hiervoor een format, maar het staat organisaties vrij hun eigen standaardinstrument in te zetten.

Ieder gesprek met ouders (in start-, bemiddelings- en afrondende fase) wordt afgesloten met het invullen van de Session

Rating Scale (SRS) (Johnson, Miller & Duncan, 2000), een continue feedbackloop waarin het handelen van de hulpverlener centraal besproken wordt, door iedere ouder afzonderlijk. De SRS wordt ingezet om de motivatie van de ouder voor het hulpverleningsproces te bevorderen en de werkrelatie tussen hulpverlener en ouders voortdurend te evalueren. Het instrument is gericht op feedback door de cliënt op het handelen van de hulpverlener.

Kennismaking met het kind

Het kind komt kennismaken met de omgangsbegeleider en de ruimte waar de omgangscontacten zullen plaatsvinden. Het kind krijgt uitleg over de omgangsbegeleiding en krijgt de gelegenheid tot het stellen van vragen.

De omgangsbegeleider kan zich een beeld vormen hoe het kind tegenover omgang staat en hoe het te begeleiden is. Er kan bijvoorbeeld worden gevraagd met welk spelmateriaal het kind graag speelt en dit dan tijdens de eerste omgang aanbieden. De omgangsbegeleider vertelt aan het kind dat het altijd dingen mag vragen of zeggen, ook niet leuke dingen, en dat hij het kind kan helpen als het nodig is. Vanzelfsprekend stemt de omgangsbegeleider zijn woordkeuze af op de leeftijd van het kind.

Fase 2: omgangs- en bemiddelingsfase

Bemiddelingsgesprekken

Bemiddelingsgesprekken zijn de contacten met en tussen beide ouders begeleid door de hulpverlener. De gesprekken met ouders hebben als doel het herstellen, verbeteren en bestendigen van de communicatie tussen hen over (het belang van) hun kind. Er wordt aandacht besteed aan opbouw van vertrouwen, verwerken van emoties, doorlopen en oplossen van de knelpunten, herstel van communicatie, herstel van omgang (indien hier geen sprake van is) en bemiddeling, met kind als uitgangspunt.

Technieken die gebruikt worden tijdens de bemiddelingsgesprekken:

- De hulpverlener gebruikt motiverende gesprekstechnieken. De hulpverlener bouwt een relatie op die is gebaseerd op samenwerking en eigen verantwoordelijkheid.
  - De hulpverlener reageert met empathie, vermijdt discussies en stimuleert de ouders tot het komen van een gezamenlijke visie over de omgang tussen kind en de uitwonende ouder. Ook wordt gebruik gemaakt van oplossingsgerichte gesprekstechnieken.
  - De hulpverlener verdeelt beurten tijdens het gesprek waardoor er sprake is van evenwicht in het gesprek.
  - De hulpverlener beperkt het vertellen over het conflict zoveel mogelijk, maar staat toe dat de ouder kort kan vertellen als deze toch de behoefte voelt. Daarbij vraagt de hulpverlener niet naar details. De hulpverlener stelt bijvoorbeeld de vraag: "Hoe is dat een probleem voor u?" waardoor er vaak al anders over een conflict gepraat wordt.
  - De hulpverlener normaliseert en neutraliseert zoveel mogelijk het conflict en de reactie van de cliënt daarop: 'Begrijpelijk dat u toen zo dacht' of 'heel gezond dat het kind een reactie laat zien op de omgangscontacten'.
  - De hulpverlener biedt psycho-educatie op het gebied van loyaliteit, effecten van ouderconflicten op ontwikkeling van het kind.
  - De hulpverlener reflecteert op verschillende niveaus (reflecties stellen ouders in de gelegenheid aanvullende informatie te verstrekken, verkeerd begrepen informatie recht te zetten, het belang van de boodschap of de onderliggende gedachte te onderstrepen en om inzicht te verkrijgen in waar het werkelijk om gaat). De hulpverlener vat hiertoe de boodschappen van ouders geparafraseerd neutraal samen en checkt of die samenvattingen kloppend zijn. Daarbij wordt erkenning gegeven voor emoties.
  - De hulpverlener heretiketteert gevoelens, gedachten of uitspraken waardoor deze een andere betekenis krijgen: 'Zou het kunnen zijn dat vader zijn kinderen zo graag wil zien omdat hij het contact met hen mist en er als vader voor hen wil zijn?'
  - De hulpverlener maakt gebruik van visualiserende, verbeeldende technieken, waarmee wat gezegd wordt door ouders of de gespreksleider bekrachtigd wordt. Ouders worden bijvoorbeeld tegenover elkaar gezet en hebben ruzie en staan met hun rug naar het kind toe. Daarbij wordt de vraag gesteld: 'hoe lukt het jullie in deze situatie om het kind te blijven zien'.
- De hulpverlener staat model in de communicatie door bijvoorbeeld te luisteren naar de ouder als hij iets vertelt en de andere ouder te negeren als hij er doorheen praat.

Omgangsmomenten

De omgangsmomenten starten pas op het moment dat beide ouders met elkaar om de tafel zijn geweest in de bemiddelingsgesprekken en gezamenlijk afspraken hebben gemaakt. Voor alle facetten van de omgang (zowel de situatie in de wachtruimte als tijdens de omgang) is een observatie instrument beschikbaar waar zowel de beide ouders als het kind mee geobserveerd kunnen worden.

De overdracht van het kind van de thuiswonende ouder naar de uitwonende wordt volgens de overeengekomen basisafspraken uitgevoerd onder begeleiding van de omgangsbegeleider.

Voorafgaand aan de omgang is er een kort gesprek met de uitwonende ouder over de begeleidingsbehoefte tijdens de omgang, zoals geformuleerd bij kennismaking. Daarnaast wordt met de uitwonende ouder de behoefte voor ondersteuning besproken.

De omgangsbegeleider stimuleert ouder en kind zoveel mogelijk zelfstandig vorm te geven aan de omgang. Enerzijds door

vooraf psycho-educatie te geven over de ontwikkelingstaken van een kind in de betreffende leeftijd. Anderzijds door tips te geven over spelvormen en communicatietechnieken, waar in de methodiek handreikingen voor staan. De omgangsbegeleider is wel te allen tijde, tenzij anders overeengekomen met beide ouders, in dezelfde ruimte als ouder en kind aanwezig. Als contact niet op gang komt, kan de omgangsbegeleider bijvoorbeeld ter plekke spel materiaal voorstellen of vragen stellen om een gesprek op gang te brengen. Tijdens de omgangsmomenten maakt de omgangsbegeleider gebruik van de volgende technieken, maar blijft ook daarbij zoveel mogelijk buiten het contact tussen ouder en kind:

- geven van gedragsinstructie aan de uitwonende ouder indien deze hulp vraagt in het handelen naar het kind of zijn gedrag om bijsturing vraagt;
- model staan in identieke situaties als hierboven omschreven;
- positief bekrachtigen van gewenst gedrag van zowel ouder als kind;
- motiverende gesprekstechnieken in het kader van de omgangscontacten zoals het geven van complimenten, benoemen van momenten die succesvol waren en op zoek gaan naar de competenties van de ouder;
- doelgerichte observatie op het gebied van de kwaliteit van de ouder-kind relatie, zoals de manier van aansluiten bij de leef- en belevingswereld van het kind, het sturen van gewenst en ongewenst gedrag van het kind, en het wel/niet belasten van het kind met het ouderlijk conflict (het observatie-instrument in de methodiek biedt hier gedetailleerde handvatten voor).

Met de uitwonende ouder vindt na afloop van de omgang een gesprek plaats.

- Tijdens en na afloop van het omgangscontact worden aan de uitwonende ouder praktisch pedagogische adviezen gegeven in stimulerende, corrigerende en begrenzend zinnen en vindt reflectie plaats op het gedrag van ouder en kind en hoe dit te duiden. Daarnaast kan er psycho-educatie op het gebied van loyaliteit, ontwikkelingsniveau kind en belevingswereld kind gegeven worden.
- Er worden afspraken gemaakt over de vorm van en actiepunten voor het volgende omgangscontact

De thuiswonende ouder wordt door de omgangsbegeleider ter plekke kort geïnformeerd over het verloop. Een dag later vindt er een telefonisch contact plaats over de reactie van het kind op contact, reactie van de thuiswonende ouder op het kind, verstrekken van informatie over functioneren van het kind tijdens omgangscontact en zo nodig het geven van praktisch pedagogische adviezen. De thuiswonende ouder maakt het kind duidelijk dat hij/zij achter de bezoeken staat.

Gedurende deze fase verlopen de omgangsmomenten in principe steeds zelfstandiger. Zij starten op een neutrale locatie van de zorgaanbieder en worden begeleid door de omgangsbegeleider. Na maximaal 4 begeleidde contacten op een neutrale locatie van de zorgaanbieder wordt de omgang verplaatst naar een neutrale locatie buiten het terrein van de zorgaanbieder. Deze locatie wordt in gezamenlijk overleg door ouders en kind in afstemming met de omgangsbegeleider bepaald. Te denken valt aan een speeltuin, park, kinderboerderij, enz. Deze contacten vinden maximaal tweemaal plaats en worden begeleid door de omgangsbegeleider, zij het wat meer op afstand. De uitwonende ouder heeft in deze fase minder begeleiding nodig omdat het vrijwel zelfstandig adequaat vorm kan geven aan de omgang. Minimaal de laatste twee contacten vinden zelfstandig plaats op een locatie die ouders samen overeengekomen zijn. Indien mogelijk is dit bij de uitwonende ouder thuis.

Een aantal criteria spelen een rol in de afweging een volgende stap te zetten in de vormgeving van de omgangsmomenten:

- De omgangsmomenten verlopen veilig voor het kind en het kind voelt zich ook voldoende veilig in aanwezigheid van de uitwonende ouder.
- De uitwonende ouder beschikt over voldoende vaardigheden om (meer) zelfstandig vorm te geven aan het contact met het kind, waar onder andere voorspelbaarheid en begrenzen van ongewenst gedrag onderdeel van zijn (zie ook de items van het observatie instrument voor de omgang).
- De uitwonende ouder beschikt over speelgoed en middelen voor verzorging die afgestemd zijn op de leeftijd van het kind en over een ruimte welke geschikt is om omgang te hebben met zijn/haar kind.
- Er treedt dusdanige gewinning/vertrouwen op bij de thuiswonende ouder dat het mogelijk is de volgende stap te zetten in het proces. Waarbij de toestemming van de thuiswonende ouder aan het kind om contact te hebben met de uitwonende ouder een belangrijk element is.

Deze criteria worden door de omgangsbegeleider in overleg met beide ouders gewogen.

Gesprekken met het kind (vijf jaar en ouder)

Na iedere omgang met de uitwonende ouder wordt door de omgangsbegeleider kort met het kind (van vijf jaar en ouder) besproken hoe deze het contact met de uitwonende ouder ervaren heeft. Er wordt gekeken of de invulling van de omgang met de uitwonende ouder nog beter afgestemd kan worden op de behoefte van het kind. Uiteraard wordt ook met jongere kinderen gesproken, maar dan beperkt tot de beleving van het moment.

Gedurende deze fase wordt door de omgangsbegeleider tweemaal uitgebreid met het kind gesproken om te evalueren hoe hij/zij de omgangscontacten tot dan toe ervaren heeft. Hierbij wordt gebruik gemaakt van oplossingsgerichte gesprekstechnieken, bijvoorbeeld een schaalvraag waarbij het kind kan aangeven hoe het de omgangscontacten heeft ervaren en hoe het zou willen dat ze verlopen. Het kind, vanaf vijf jaar, wordt verteld dat zijn ouders afspraken gaan maken

over de omgangsregeling. Het is belangrijk het kind een stem te geven in de totstandkoming van de omgangsregeling. Er wordt aan hem gevraagd wat zijn wensen zouden zijn ten aanzien van de omgangsregeling in de toekomst. De gespreksvoering wordt vormgegeven aan de hand van praktische handreikingen in de methodiek, die grotendeels ontleend zijn aan Martine Delfos (2000-2008). Het is bijvoorbeeld belangrijk voor kinderen van 4 tot 12 jaar oud om te weten wat het doel van het gesprek is. Kinderen in die leeftijd geven ook vaak niet uit zichzelf feedback of zijn geneigd om op zoek te gaan naar "het juiste antwoord". De tips voor metacommunicatie in de methodiek helpen de hulpverlener hier rekening mee te houden. Ook gesprekstips zoals op ooghoogte zitten, het geven van voorbeelden waaruit blijkt dat je het kind begrijpt en het stellen van open vragen, komen aan bod in de methodiek. De omgangsbegeleider neemt een neutrale positie in waardoor het kind niet in een loyaliteitsconflict gebracht wordt. Met behulp van visuele ondersteuning (poppetjes, tekeningen) kunnen situaties uitgelegd worden. De gesprekjes met kinderen worden zoveel mogelijk op speelse, ongedwongen manier vormgegeven (bijvoorbeeld terwijl je samen aan het kleuren bent).

Fase 3: Afrondende fase

In de laatste fase maken ouders onder begeleiding van de hulpverlener afspraken over de toekomstige omgangsregeling. Hierbij wordt de beleving van het kind ten aanzien van de omgangsregeling zoals geuit in de vorige fase, betrokken. Het kan zijn dat ouders nog onvoldoende in staat zijn geheel zelfstandig vorm te geven aan de omgangsregeling. In samenwerking met ouders wordt dan gekeken naar de mogelijkheden binnen hun netwerk om ouders te ondersteunen in het vorm geven aan de gezamenlijke afspraken. Een persoon uit het netwerk kan bijvoorbeeld een rol spelen in de overdrachtsmomenten en/of vervoer van het kind van de ene naar de andere ouder. Ook komt het regelmatig voor dat een persoon uit het netwerk ouders steunt in het reguleren van emoties of voorziet van advies bij vragen/onzekerheden die de omgang oproept. Indien ouders nog professionele begeleiding nodig hebben, wordt een overdracht geregeld.

De oplossingen voor knelpunten die door ouders zijn bedacht en eventueel al in de praktijk zijn gebracht, worden in een afspraken document vastgelegd en samen met het eindverslag aan beide ouders verstrekt.

Indien het niet mogelijk is gebleken om tot concrete afspraken of oplossingen te komen, wordt afgesloten met een eindverslag waarin knelpunten worden benoemd en suggesties en/of advies wordt gegeven voor het vervolg. Dit wordt eveneens aan beide ouders verstrekt. Deze worden beiden toegestuurd naar de verwijzende instantie.

Follow-up

Drie maanden na afsluiting vindt onder leiding van de hulpverlener een follow-up contact met beide ouders plaats: hierin wordt de stand van zaken besproken en eventueel nog advies gegeven.

6. Materialen en links

Voor het uitvoeren van de interventie is een methodiekhandleiding beschikbaar: Chênevert, C., Geffen, L. van, Goorden, O., & Lange, M. de (2011). Ouderschap Blijft: begeleide omgang en bemiddeling. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Voor de interventie is een training ontwikkeld. Voor deze training zijn een handleiding en een opleidingsplan beschikbaar: Anthonijsz, I., Haxe, I., Heijden, E. van der, & Heijden, A. van der. (2011). Ouderschap Blijft: een training voor professionals in de jeugdzorg en voor de CJG's. Handleiding voor trainers. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Voor meer informatie over Ouderschap Blijft, zie de website van het Omgangs Kennis Kring: www.omgangs-kk.nl of de website van het NJi <http://www.nji.nl/Ouderschap-Blijft-methodiek-voor-omgangs-bemiddeling-en--begeleiding>

Er is een video beschikbaar, waarin een korte impressie wordt gegeven van de methodiek: <http://vimeo.com/76434329>

7. Verantwoording van de doelen, de doelgroep en de aanpak

Probleemanalyse

Het kernprobleem van Ouderschap Blijft is een slechtlopend of geen contact tussen de jeugdige en de uitwonende ouder. Deze situatie gaat voor de jeugdige gepaard met belastende conflicten tussen de ouders. Dit levert risico's op voor de opgroeiende jeugdige.

Factoren die het probleem beïnvloeden

Een factor die het kernprobleem beïnvloedt is het gebrek aan communicatie tussen ouders dat tot uiting komt in een conflictueuze communicatiestijl. Een omgangsregeling vereist de toewijding van beide ouders, het betrekken van de jeugdige, en duidelijkheid over de rollen van beide ouders (Trinder, Beek & Conolly, 2002). Communicatie op gelijke voet tussen de ouders is hiervoor noodzakelijk (Heffer, 2000). Ouders moeten leren om op ouder niveau met elkaar te communiceren in plaats van op ex-partner niveau.

Volgens Spruijt en Kormos (2010) is een conflictueuze relatie tussen de ouders de belangrijkste risicofactor voor het ontwikkelen van schoolproblemen, agressie, angst en depressie bij kinderen. De negatieve effecten van scheidingen die vaak aan de scheiding zelf worden toegeschreven zijn in veel gevallen al lang zichtbaar vóór de scheiding heeft plaatsgevonden

(Block, Block & Gierde, 1986). Kinderen zijn het beste af in intacte gezinnen met weinig ruzie (Sobolewski & Amato, 2006). Als de ouders veel ruzie maken, pakt dit daarentegen nadeliger uit voor kinderen in intacte gezinnen dan voor kinderen met gescheiden ouders, omdat zij dagelijks met de ruzies te maken hebben (Schaffer, 1990, pag. 165-166; Spruijt & Kormos, 2010). Conflicten van voor de echtscheiding gaan tussen de ouders vaak onverminderd verder na de echtscheiding (Fischer, De Graaf & Kalmijn, 2005).

Duidelijk is dat langdurige negatieve gevolgen voor jeugdigen vooral samenhangen met deze chronische ruzie tussen de ouders, en minder met de echtscheiding zelf (Amato & Keith, 1991; Amato, 2001; Fischer & De Graaf, 2001; Spruijt, Kormos, Burggraaf & Steenweg, 2002; Spruijt & Kormos, 2010).

Een andere factor die het probleem kan beïnvloeden is dat ouders onvoldoende zicht hebben op de gevolgen van de ouderlijke conflicten en hun ondermijnende houding naar de andere ouder op de ontwikkeling van de kinderen. Als ouders onvoldoende oog hebben voor de behoefte en noodzaak van contact van de jeugdige met allebei de ouders, kan een ernstig loyaliteitsconflict het gevolg zijn. Dit kan onder andere leiden tot oudervervreemding en zelfs tot ouderverstoting (Van Heusden & Van den Eerenbeemt, 1983). De verzorgende ouder speelt bij ouderverstoting vaak onbewust of bewust een actieve saboterende rol (Gardner, 1985; Gardner, 2002).

Factoren die tevens van invloed zijn op scheidingsproblematiek zijn afhankelijk van een combinatie van gezinskenmerken (Fischer & De Graaf, 2001).

Jeugdigen krijgen vaak met meer problemen tegelijk te maken dan enkel de scheiding op zichzelf, zoals een veranderde gezinssituatie met andere dagelijkse routines, een verhuizing, minder contact met beide ouders, en minder geld om te besteden aan de invulling van de vrije tijd of de aanschaf van bijvoorbeeld kleding (Wade & Smart, 2002; Spruijt & Kormos, 2010).

Belangrijke beschermende factoren voor kinderen zijn: een goed functionerende verzorgende ouder, weinig of geen confrontatie met ouderlijke conflicten, alimentatie van de uitwonende ouder, vaardigheden van het kind om de scheiding te kunnen verwerken (verwoorden van zorgen, gevoelens en vragen, hulp kunnen vragen, reëel beeld vormen van de situatie), steun van de sociale omgeving en toegang tot interventies (zoals een spel- en praatgroep) (Spruijt & Kormos, 2010).

Voor een goede verwerking van het echtscheidingsproces door jeugdigen is bovenal continuïteit in de relatie met de uitwonende ouder belangrijk (Wallerstein & Kelly, 1980). Een goede relatie tussen jeugdige en uitwonende ouder is een beschermende factor na een echtscheiding (Amato & Gilbreth, 1999).

Beïnvloedbare factoren

Uit de hierboven beschreven probleemanalyse komen een aantal beïnvloedbare factoren naar voren waar Ouderschap Blijft zich op richt.

- omgang tussen kind en uitwonende ouder;
- gebrekkige communicatie tussen de ouders wat tot uiting komt in een conflictueuze communicatiestijl;
- beperkt zicht van ouders op de gevolgen van de ouderlijke conflicten op de ontwikkeling van de kinderen;
- ondermijnende houding naar de andere ouder in het bijzijn van het kind;
- motivatie om aan het hulpverleningstraject deel te nemen.

Verbinding probleemanalyse, doel, doelgroep en aanpak

Verbindingen factoren, doelen en aanpak

Ouderschap Blijft wordt ingezet met als doel het bewerkstelligen van omgang tussen het kind en de uitwonende ouder, door begeleide contacten en bemiddelingsgesprekken.

Bemiddelingsgesprekken vinden plaats om te werken aan de volgende beïnvloedbare factoren: de gebrekkige communicatie tussen ouders en het beperkte zicht dat ouders hebben op de gevolgen van de ouderlijke conflicten en hun ondermijnende houding naar de andere ouder op de ontwikkeling van hun kind. Om de communicatie tussen ouders te verbeteren en ouders te leren om te communiceren en handelen vanuit hun positie als ouder van het kind, maakt Ouderschap Blijft gebruik van mediationstechnieken (zoals het strikt in acht nemen van neutraliteit ten opzichte van beide ouders, de ouders gelijkwaardige spreektijd bieden, pendelen, het stellen van de wondervraag en schaalvragen), oplossingsgerichte gesprekstechnieken en motiverende gespreksvoering.

Psycho-educatie binnen de bemiddelingsgesprekken richt zich op de gevolgen van de ondermijnende houding naar de andere ouder in het bijzijn van het kind. Ouders worden geïnformeerd over de behoefte en noodzaak van contact tussen jeugdige en beide ouders en de gevolgen van ouderlijke conflicten op de ontwikkeling van het kind. Op deze wijze wordt gewerkt aan hoofd- en subdoelen zoals geformuleerd in 2 'doel van de interventie'.

Om een omgangsregeling te laten slagen, kan begeleiding worden ingezet. Binnen de contouren van georganiseerde

hulpverlening kan deze omgangsbegeleiding effectief vorm krijgen (Heffer, 2000; Spruijt e.a., 2002). Ook in situaties met kwaadwillende en met onmachtige ouders kan omgangsbegeleiding uitkomst bieden (Torrington, 2001).

Internationale literatuur beveelt omgangsbegeleiding na scheiding sterk aan. Johnston en Strauss (1999) deden in Canada, de Verenigde Staten en tien Europese landen (overigens niet in Nederland) vergelijkend onderzoek naar omgangsbegeleiding en bemiddeling. Algemene conclusie is dat begeleiding duidelijk positieve effecten heeft op zowel ouders als jeugdigen. Ook Nederlands onderzoek van Chin-A-Fat en Steketee (2001) levert deze conclusie op. Chin-A-Fat schrijft in 1999 dat omgangsbegeleiding en bemiddeling een kans moet krijgen vóór het inzetten van (andere) wettelijke middelen (zoals een gezagswijziging). Volgens Spruijt en collega's (2002) kan omgangsbegeleiding het inzetten van andere (wettelijke) middelen voor de effectuering van omgangsregelingen beperken. Binnen Ouderschap Blijft worden alle omgangscontacten begeleid door professionals.

Jeugdigen geven zelf aan dat ze zich in het scheidingsproces vaak buitengesloten voelen, daar waar het beslissingen over hen zelf betreft (Smith & Taylor, 2003). Kelly (2003) geeft aan dat als jeugdigen geen stem hebben gehad in de totstandkoming van de omgangsregeling, er vaker negatieve emoties zijn ten aanzien van de uitwonende ouder. Ze willen echter niet hoeven kiezen tussen de ene of de andere ouder (Smart, Neale & Wade, 2001; Smith & Taylor, 2003).

Binnen Ouderschap Blijft worden alle bemiddelingsgesprekken met beide ouders tegelijkertijd uitgevoerd. Uit een Nederlands onderzoek naar de werkwijze van raadsonderzoekers bij het tot stand komen van omgangsregelingen in echtscheidingszaken (Beek & Janssens, 1996), blijkt dat een gezamenlijke start maken, waarbij beide ouders bij het eerste gesprek aanwezig zijn, vaker een aanvaardbare omgangsregeling oplevert, dan wanneer een individuele start wordt gemaakt, waarbij eerst gesprekken met beide ouders afzonderlijk worden gevoerd. Als mogelijke verklaring geven de onderzoekers dat ouders door gezamenlijke gesprekken wellicht beter doordrongen raken van het feit dat ze samen verantwoordelijk blijven voor het welzijn van hun kind en dus oplossingen moeten bedenken die voor alle partijen aanvaardbaar zijn. In individuele gesprekken is meer ruimte voor ouders om op het eigen individuele belang gericht te blijven en dat te 'rechtvaardigen'.

Verbindingen technieken en middelen met theorie

In Ouderschap Blijft wordt gebruik gemaakt van technieken uit de mediation, motiverende gespreksvoering en oplossingsgerichte therapie om te werken aan de gebrekkige communicatie tussen ouders en het beperkte zicht wat ouders hebben op de gevolgen van de ouderlijke conflicten en hun ondermijnende houding naar de andere ouder op de ontwikkeling van hun kind. Ouders leren om te handelen en communiceren vanuit hun positie als ouder en hun conflicten als ex-partner te beheersen. Handelen in het belang van het kind wordt als centraal thema gehanteerd. Er wordt gebruik gemaakt van de Session Rating Scale en netwerkanalyse.

Daarnaast krijgen ouders psycho-educatie over de ontwikkeling van hun kind, over de gevolgen van ouderconflicten en echtscheiding en over het belang van omgang.

Mediation

Brenninkmeijer (2003) omschrijft mediation als "een vorm van bemiddeling in conflicten, waarbij een neutrale bemiddelingsdeskundige, de mediator, de onderhandelingen tussen partijen begeleidt, teneinde vanuit hun werkelijke belangen tot gezamenlijk gedragen en voor ieder van hen optimale resultaten te komen."

Chin-A-Fat (2004) concludeert in haar uitvoerige studie naar de meerwaarde van scheidingsbemiddeling in Nederland en in een aantal andere landen, dat bemiddeling succesvol is. Ouders blijken tevreden over de procedure en de resultaten van bemiddeling zijn duurzaam. Opvallend is de verbetering van de relatie tussen ouders en kinderen. De conclusie van een Amerikaans onderzoek is dat mediation veel voordelen biedt boven (andere) wettelijke effectueringsmiddelen (Emery, Laumann-billings, Waldron, Sbarra & Dillon, 2001). Met name wordt de positieve invloed op de omgang tussen uitwonende ouder en jeugdige genoemd. Ten aanzien van deze onderzoeken moet echter wel opgemerkt worden dat de succesfactor vooral hoog is bij vroeg ingrijpen.

Als inzet van Ouderschap Blijft nodig is, speelt er per definitie een ernstig conflict tussen de ouders. Het is van groot belang dat de hulpverlener geen onderdeel wordt van de strijd en de focus op de belangen van het kind houdt. De hulpverlener neemt een neutrale positie in. De grondhouding die daar het best bij past, is die van meerzijdige partijdigheid. Het primaire kenmerk van deze houding is dat de belangen van alle partijen tegelijkertijd behartigd worden door dezelfde persoon (Boszormenyi-Nagy & Krasner, 1986). De gezamenlijke gesprekken en het benadrukken van het belang van het kind helpen de meerzijdige partijdigheid vast te houden.

Als ouders negatief staan tegenover mediation kan dit (tussentijds) veranderen door goede voorlichting en het groeiende besef tijdens het traject dat mediation er is om de belangen van de jeugdige te dienen (Smulders-Groenhuijsen, 2002). Ook het door

beide ouders positief ervaren van (de gevolgen van) de omgangsmomenten tussen kind en uitwonende ouder kan hiertoe bijdragen (Van der Ploeg & Scholte, 2001).

Technieken uit de mediation (zoals genoemd op pagina 15) worden binnen Ouderschap Blijft gebruikt binnen de kennismakings- en de bemiddelingsgesprekken.

Oplossingsgericht

Het hele traject Ouderschap Blijft staat in het teken van probleemoplossing en is gebaseerd op de uitgangspunten van de oplossingsgerichte therapie zoals ontwikkeld door De Shazer, Berg en collega's van het Brief Family Therapy Center in de Verenigde Staten en genoemd door Bartelink (2010). De oplossingsgerichte therapie is een manier van werken die gericht is op het versterken van de autonomie van cliënten, waarbij de aandacht vooral uitgaat naar de oplossing in plaats van naar het probleem (Bartelink, 2010).

De kracht van oplossingsgericht werken ligt in het gericht zijn op de toekomst. Niet de feiten en standpunten staan centraal, maar de onderliggende bedoelingen en wensen/belangen van beide ouders. Dus niet oordelen over het verleden maar het inrichten van de toekomst (Bannink, 2006). Juist bij de doelgroep van Ouderschap Blijft is de valkuil dat pijnpunten vanuit het verleden steeds worden benoemd en op deze manier centraal komen te staan in de gesprekken. De hulpverlener richt zich niet op de conflictueuze communicatiestijl maar op hoe ouders samen vorm willen geven aan de omgangscontacten en wat dit vraagt van hun manier van communiceren en handelen.

Binnen Ouderschap Blijft wordt er een minimale bereidheid gevraagd om hulpverlening met betrekking tot de omgangsregeling te accepteren. Binnen de oplossingsgerichte therapie worden drie typen relaties met de cliënt onderscheiden:

- Bezoekers of voorbijgangers zijn mensen die zeggen zelf geen probleem te hebben. Ze worden vaak gestuurd door anderen.
- Klagers of zoekers zijn mensen die wel informatie verschaffen over het probleem, maar die zichzelf nog niet als deel van het probleem of van de oplossing beschouwen.
- Klanten of kopers geven aan dat zij iets aan hun probleem willen doen (Cladder, 1999).

In het begin van het hulpverleningstraject is er vaak sprake van een bezoekers- of klaagtypische relatie bij één of beide ouders. Oplossingsgerichte therapie geeft veel handvatten om cliënten te motiveren tot gedragsverandering. Dus om van een bezoekers- of klaagtypische relatie toe te werken naar een klanttypische relatie.

Volgens Cauffman en Huibers (2007, in Bartelink, 2010) kunnen deze relatietypen gedurende een gesprek veranderen. Voor een hulpverlener is het de kunst om technieken in te zetten die een bezoeker of klager uitnodigen om een klant te worden (Bannink, 2006).

Motiverende gespreksvoering

De doelgroep van Ouderschap Blijft is vaak beperkt gemotiveerd. Dit heeft een belangrijke invloed op het hulpverleningsproces. Met motiverende gespreksvoering versterkt een hulpverlener de intrinsieke motivatie om te veranderen door de ambivalentie van de cliënt te onderzoeken en op te lossen. Uit onderzoek, vooral in de verslavingszorg, blijkt dat motiverende gespreksvoering effectief is bij allerlei problemen (Bartelink, 2010). Miller en Rollnick (2002, in Bartelink 2010) menen dat motiverende gespreksvoering gebaseerd is op de volgende principes: empathie uitdrukken, ontwikkelen van discrepantie, vermijden van discussie, omgaan met weerstand en self-efficacy ondersteunen. Waar hulpverleners met een negatieve of confronterende methode geen of zelfs averechtse resultaten behaalden, blijkt een empathische houding van hulpverleners ertoe te leiden dat cliënten meer betrokken zijn bij de behandeling, vaker de afspraken na komen en hun gedrag ook meer veranderen. Een hulpverlener die zijn cliënten ondersteunt en begrip toont, behaalt betere resultaten met zijn behandeling (Bartelink, 2010). De verwachting is dat binnen Ouderschap Blijft deze wijze van gespreksvoering positief bijdraagt aan het afnemen van de ambivalentie en het toenemen van motivatie bij ouders.

Vanuit het gedachtegoed dat de relatie tussen hulpverlener en cliënt bijdraagt aan de effectiviteit van de begeleiding wordt na elk bemiddelingsgesprek ouders gevraagd de Session Rating Scale in te vullen.

De ontwikkelaars van de SRS verklaren op basis van een literatuurstudie een goede band tussen therapeut en cliënt als belangrijk voor het behalen van succes met een interventie (Duncan, Miller, Sparks, Claud, Reynolds, Brown & Johnson, 2003). Hun conclusie is dat structurele en gestructureerde realtime feedback de effectiviteit van de therapeut kan verdubbelen. De SRS is in dat kader ontwikkeld.

Betrekken van het netwerk

Steun uit de sociale omgeving biedt gezinnen stressverlichting (Tracy & Whittaker, 1987). Steun uit het informele netwerk heeft wat dat betreft een positievere uitwerking dan steun uit het formele netwerk (Dunst, Trivette & Deal, 1988). Om die redenen wordt bij Ouderschap Blijft in de startfase altijd een netwerkanalyse gedaan. Het netwerk kan worden ingezet bij het verzelfstandigen van de omgangsregeling.

Werkzame factoren/ mechanismen

De methodiek is opgebouwd rondom algemeen werkzame factoren zoals beschreven door Van Yperen, Van der Steege, Addink en Boendermaker (2010). De methodiek helpt bijvoorbeeld bij het gestructureerd en gefaseerd werken en opbouwen van een werkrelatie. Daarnaast bestaat de aanpak van Ouderschap Blijft uit de volgende specifiek werkzame factoren:

- Mediation technieken;
- Begeleide omgang;
- Oplossingsgerichte technieken;
- Motiverende gespreksvoering;
- Session Rating Scale;
- Netwerkanalyse;
- Psycho-educatie;
- Bemiddeling en begeleide omgang om en om inzetten.

8. Samenvatting van de onderbouwing

Ouderschap Blijft biedt hulp aan gezinnen waarbij conflicten en communicatieproblemen tussen de gescheiden ouders ervoor zorgen dat de omgangsregeling niet of slecht van de grond komt, waardoor het opgroeien en de opvoeding van hun kind in gevaar komt. In het streven naar een zelfstandig uitgevoerde omgangsregeling wordt gewerkt aan communicatieherstel bij de ouders, en contactherstel tussen uitwonende ouder en jeugdige op een dusdanige manier dat de jeugdige loyaal kan zijn naar beide ouders. Op die wijze worden emotionele en gedragsproblemen van het kind voorkomen dan wel verminderd, of wordt verergering voorkomen.

9. Randvoorwaarden voor uitvoering en kwaliteitsbewaking

Eisen ten aanzien van opleiding

De functie van omgangsbegeleider (uitvoerder van de begeleide omgangsmomenten) dient vervuld te worden door een medewerker met een relevante vooropleiding op minimaal MBO 4 niveau.

De functie van hulpverlener (uitvoerder kindgesprekken en bemiddelingsgesprekken) dient vervuld te worden door een jeugdhulpverlener die opgeleid is op ten minste HBO niveau.

Voor het uitvoeren van beide functies strekt het tot aanbeveling dat de training Ouderschap Blijft wordt gevolgd.

Protocol / handleiding

Er is een training van zes dagdelen beschikbaar voor het opleiden van hulpverleners en ondersteunende disciplines (bijvoorbeeld gedragswetenschapper, werkbegeleider). Voorafgaand aan de training worden competenties van hulpverleners in kaart gebracht, zodat de training hierop afgestemd kan worden. In het kader van borging van de methodiek is in de training ook aandacht voor 'werkbegeleiding en intervisie op de werkplek'. Deelnemers worden getraind in het gebruik van verschillende intervisievormen en werkvormen waarmee zij in hun eigen teams structureel aandacht kunnen besteden aan praktische vraagstukken op casusniveau en gericht (extra) kunnen oefenen met onderdelen uit de methodiek. De training wordt gegeven door een vaste groep trainers die zelf in de praktijk Ouderschap Blijft uitvoert. Na het volgen van de training zijn de deelnemers in staat de methodiek Ouderschap Blijft uit te voeren zoals deze bedoeld is en deze te borgen in de eigen organisatie.

Eisen ten aanzien van kwaliteitsbewaking

De methodiek en training zijn ondergebracht bij de vereniging Omgangs Kennis Kring, die wordt bestuurd door bestuurders van aangesloten praktijkinstellingen. Onder leiding van het bestuur zijn een projectgroep en trainings-ontwikkelgroep actief, die gezamenlijk de methodiek en training evalueren en opdrachten voor verbetering of aanvulling vaststellen. De trainings-ontwikkelgroep heeft hierbij het inhoudelijk doorontwikkelen van de methodiek en de training als taak. De projectgroep is ingericht op het ontwikkelen en coördineren van (instrumenten voor) procesevaluatie en effectevaluatie. Hierbij is speciaal aandacht voor het tegelijkertijd benutten van de resultaten bij implementatie en uitvoering in het primair proces. Registratie van activiteiten en resultaten wordt door de uitvoerder bepaald. Een landelijk bruikbaar systeem hiervoor wordt momenteel door de projectgroep ontwikkeld.

Kosten

Een traject van Ouderschap Blijft beslaat in totaal maximaal 42,5 uur aan cliëntcontacttijd op locatie van de uitvoerder. Naar disciplines uitgesplitst gaat dit om 18 contacturen voor de omgangsbegeleider en 24,5 contacturen voor de hulpverlener.

Informatie over kosten en training kan verkregen worden via info@omgangskk.nl of het formulier op de website www.omgangskk.nl/

10. Onderzoek naar de uitvoering van de interventies

In de projectgroep (zie 'Eisen ten aanzien van kwaliteitsbewaking') is een instrument voor het uitvoeren van procesevaluatie doorontwikkeld. Dit is gebaseerd op een bij Jeugdformaat ontwikkeld instrument dat daar in de praktijk is getest. Over de resultaten van deze eerste uitvoering zal in 2014 worden gepubliceerd. In die publicatie worden de gegevens van procesevaluatie beschreven in samenhang met de bijbehorende ROM-gegevens.

Met de procesevaluatie worden gegevens opgehaald over of professionals kernelementen van de methodiek wel of niet uitvoeren en wat daar redenen voor zijn. Dit levert informatie op over de volledigheid en bruikbaarheid van de methodiek en over eventuele (aanvullende) trainingsbehoeften van professionals. Deze gegevens zijn te benutten in werkbegeleiding/teambegeleiding en bij het doorontwikkelen van methodiek en training.

Doordat met het uitvoeren van de procesevaluatie bij professionals de kernelementen van de methodiek onder de aandacht worden gebracht, is het tevens een geschikt hulpmiddel bij implementatie van de methodiek.

In het najaar van 2014 wordt het instrument voor procesevaluatie aangepast op basis van de eerste resultaten en beschikbaar gesteld aan uitvoerders van Ouderschap Blijft. Tevens zal er een onderzoeksplan opgesteld worden om gegevens overkoepelend te verzamelen en te verwerken, zodat deze gebruikt kunnen worden om te publiceren over de uitvoering van de methodiek en de methodiek en training aan te passen waar nodig en gewenst. De coördinatie van deze opdracht is belegd bij de projectgroep.

Informatie over de procesevaluatie kan verkregen worden via o.c.j.m.goorden@hva.nl (Olaf Goorden).

11. Nederlandse effectstudies

Studies naar de effectiviteit van de interventie in Nederland

Er is geen Nederlands onderzoek naar de effectiviteit van de interventie.

Samenvatting Nederlandse effectstudies

Niet van toepassing.

12. Buitenlandse effectstudies

Er zijn geen studies die de effectiviteit van buitenlandse versies van de interventie aantonen.

13. Uitvoering van de interventies

Niet bekend

14. Overeenkomsten met andere interventies

Niet bekend

15. Lijst met aangehaalde literatuur

Amato, P.R. (2001). Children of divorce in the 1990's: An update of the Amato and Keith (1991) Meta-analysis. *Journal of family psychology*, 15, 355-370.

Amato, P.R. (2006). Marital Discord, divorce and children's well-being: Results from a 20-year longitudinal study of two Generations. In: A. Clarke-Stewart & J.F. Dunn (eds.), *Families count, effects on child and adolescent development*. New York, Cambridge University Press.

Amato, P.R. & Gilbreth, J.G. (1999). Parental divorce and adult well-being: a meta-analysis. *Journal of marriage and the family*, 53, 43-58.

Amato, P.R. & Keith, B. (1991). Parental divorce and adult well-being: A meta-analysis: *Journal of marriage and the family*, 53, 43-58.

Anthonijsz, I., Haxe, I., Heijden, E. van der, & Heijden, A. van der. (2011). *Ouderschap Blijft: een training voor professionals in de jeugdzorg en voor de CJG's*. Handleiding voor trainers. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Bannink, F. (2006) *Oplossingsgerichte mediation*. Harcourt Assessment BV Amsterdam

Bartelink, C. (2010). *Motiverende gespreksvoering*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Bartelink, C. (2010). *Oplossingsgerichte therapie*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Beek, M. van & Janssens, J.M.A.M. (1996). Raadsonderzoeken en de totstandkoming van omgangsregelingen. *Jeugdige en adolescent*, 17 (4), 227-232.

Block, J.H., Block, J. & Gierde, P.F. (1986). The personality of children prior to divorce: a prospective study. *Child development*, 57, 827-840.

Boszormenyi-Nagy, I. & Krasner, B. (1986). *Between give and take: A clinical guide to contextual therapy*. New York: Brunner/Mazel.

- Brenninkmeijer, A.F.M. (2003). In: Brenninkmeijer, A.F.M., Bonekamp, J.J., Van Bruggen, J. & Walters, P. (red.). Handboek mediation. Den Haag: SDU.
- Chênevert, C., Geffen, L. van, Goorden, O., & Lange, M. de (2011). Ouderschap Blijft: begeleide omgang en bemiddeling. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Chin-A-Fat, B.E.S. (2004). Scheiden: (ter)echter zonder rechter? Een onderzoek naar de meerwaarde van scheidingsbemiddeling. Proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam. Den Haag, SDU.
- Chin-A-Fat, B.E.S. & Steketee, M. (2001). Bemiddeling in uitvoering: Evaluatie experimenten scheidings- en omgangsbemiddeling. Tijdschrift voor Mediation 2001, no.4, p. 82-86. Summary.
- Chin-A-Fat, B.E.S. (1999). Effectuering van omgang in rechtsvergelijkend perspectief. Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Cladder, H. (1999). Oplossingsgerichte korte psychotherapie. Lisse: Swets & Zeitlinger B.V.
- Delfos, M.F. (2000-2008). Luister je wel naar mij? Gesprekvoering met kinderen tussen vier en twaalf jaar. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Doek, J.E. (1984). Omgangsrecht. Den Haag: VUGA.
- Duncan, B.L., Miller, S.D., Sparks, J.A., Claud, D.A., Reynolds, L.R., Brown, J. & Johnson, L.D. (2003). The Session Rating Scale: preliminary psychometric properties of a "working" alliance measure. *Journal of brief therapy*, 3, 1, 3-12.
- Dunst, C.J., Trivette, C.M. & Deal, A.G. (1988). Enabling and empowering families: principles and guidelines for practice. Cambridge, MA: Brookline Books.
- Emery, R.E., Laumann-Billings, L., Waldron, M.C., Barra, D.A. & Dillon, P. (2001). Child custody mediation and litigation: custody, contact and coparenting 12 years after initial dispute resolution. *Journal of consulting and clinical psychology*, 69, 2, 323-332.
- Fischer, T. & Graaf, P.M. de (2001). Ouderlijke echtscheiding en de levensloop van jeugdigen: negatieve gevolgen of schijnverbanden? *Sociale wetenschappen*, 44, 134-153.
- Fischer, T., Graaf, P.M. de & Kalmijn, M. (2005). Friendly and antagonistic contact between former spouses after divorce: patterns and determinants. *Journal of family issues*, 26, 1131-1163.
- Gardner, R.A. (1985). Recent trends in divorce and custody litigation. *The academy forum*, 29, 2: 3-7.
- Gardner, R.A. (2002). Does DSM-IV have equivalents for the Parental Alienation Syndrome (PAS) diagnosis? *American journal of family therapy*, 31, 1: 1-21.
- Glenn, D. & Marquardt, E. (2006). How good is the "good divorce" for the children of divorce? Paper presented at the International Conference on children and divorce, 24-27 July 2006, University of East Anglia, Norwich, UK.
- Graaf, A. de (2001). Onder moeders paraplu. Ervaringen van kinderen met relaties na echtscheiding. *Demos*, 17, 33-37.
- Heeffter, U. (2000). De effectuering van een omgangsregeling. Tilburg: Katholieke Universiteit Brabant.
- Heusden, A. van, & Eerenbeemt, E.M. van den (1983). Balans in beweging: Ivan Boszormenyi-Nagy en zijn visie op individuele en gezinstherapie. Haarlem: Toorts.
- Internationaal verdrag inzake de rechten van het kind (1989). Artikel 9, lid 3.
- Johnson, L.D., Miller, S.D. & Duncan, B.L. (2000). The Session Rating Scale 3.0. Chicago: Author.
- Johnston, J.R. & Straus, R.B. (1999). Traumatized children in Supervised Visitation. *Family and Conciliation Courts Review*, 37, 135-159.
- Kelly, J.B. (2003). Changing perspectives on children's adjustment following divorce: a view from the United States. *Childhood* 10, 2, 237-362.
- Nederlandse Wetgeving. Artikel 1: 377a Buregelijk Wetboek, 1990
- Ploeg, J.D. van der, & Scholte, E.M. (2001). Evaluatie Onderzoek Project PRO. Amsterdam: NIPPO.
- Schaffer, H.R. (1990). Making decisions about children: psychological questions and answers. Oxford: Blackwell Publishers.
- Smart, C., Neale, B. & Wade, A. (2001). The changing experience of the childhood: families and divorce. Cambridge: Polity.
- Smith, A.B. & Taylor, N.J. (2003). Rethinking children's involvement in decision-making after parental separation. *Childhood* 10, 2, 201-216.
- Smulders-Groenhuijsen, L. (2002). Omgaan met omgang: een kritische beschouwing. *Tijdschrift voor familie en jeugdrecht*, 3.
- Sobolewski, J.M. & Amato, P.R. (2006). Is feeling close to two parents always better than one? Paper presented at the international conference on children and divorce, 24-27 July 2006, University of East Anglia, Norwich, UK.
- Spruijt, E. & Kormos, H. (2010). Handboek scheiden en de kinderen. Voor de beroepskracht die met scheidingskinderen te maken heeft. Houten: Bohn Stafleu, van Loghum.
- Spruijt, E., Kormos, H., Burggraaf, C. & Steenweg, A. (2002). Het verdeelde kind: Literatuuronderzoek Omgang na scheiding. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Torringa, R.A. (2001). Omgangsrecht, feit en overtuiging. In R.A. Torringa (red.), *Fijn dat u er allemaal bent*. Prinsengrachtreeks, 2001, 2. Amsterdam: Gerechtshof & Ars Aequi Libri.
- Tracy, E.M. & Whittaker, J.M. (1987). The evidence base for social support intervention in child and family practice: emerging issues for research and practice. *Children and youth services review*, 9, 249-270.
- Trinder, L., Beek, M. & Conolly, J. (2002). Making contact: How parents and children negotiate and experience after divorce. York: York Publishing Services.

Valk, I.E. van der (2004). Family Matters. Proefschrift Universiteit Utrecht.

Wade, A. & Smart, C. (2002). Facing family change: children's circumstances, strategies and resources. York: York Publishing Services.

Wallerstein, J. & Kelly, J. (1980). Surviving the breakup. New York: Basic Books.

Yperen, T. van, Steege, M. van der, Addink, A., & Boendermaker, L. (2010). Algemeen en specifiek werkzame factoren in de jeugdzorg: stand van de discussie. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Samenwerking erkenningstraject

Het erkenningstraject wordt in samenwerking uitgevoerd door het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), het RIVM Centrum Gezond Leven (CGL), het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ), het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB) en MOVISIE. Door samen te werken aan het beoordelen van interventies volgens eenduidige criteria streven wij naar kwaliteitsverbetering in de betrokken werkvelden.

